

Riigikohus

Teie 09.10.2026 nr 5-26-39/3

Meie 26.10.2026 nr 2-8/26-20/2

**Arvamus vangistusseaduse § 31¹ piirangute
põhiseaduspärasuse kohta
(PSJV asi nr 5-26-39)**

1. Tallinna Ringkonnakohus arutas haldusasjas nr 3-23-2107 apellatsioonkaebust Tallinna Halduskohtu otsusele, millega jäeti muuhulgas rahuldamata kaebaja taotlus saada juurdepääs maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehtedele ning taotlust tunnistada vangistusseaduse (VangS) § 31¹ põhiseadusega vastuolus olevaks.

02.10.2026. a otsusega tunnistas Tallinna Ringkonnakohus põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata:

1) VangS § 31¹ esimese lause (alates 01.08.2019 kuni 31.03.2024 kehtinud redaktsioonis) osas, milles see välistas kinnises vanglas eelvangistust kandva vahistatu juurdepääsu maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehele;

2) VangS § 31¹ lõiked 1 ja 2 (alates 01.04.2024 kehtivas redaktsioonis) ning justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 52¹ lõike 1 (alates 17.08.2026 kehtivas redaktsioonis) osas, milles need välistavad kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava juurdepääsu maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehele.

Riigikohus palub esitada Tallinna Ringkonnakohtu otsuse alusel algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-26-39 arvamuse, kas põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud regulatsioon oli haldusasja lahendamisel asjassepuutuv, samuti milline on regulatsiooni seaduslik eesmärk ning kas see on proportsionaalne.

Vaidlustatud sätted:

VangS v.r § 31¹ esimene lause: „Kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada internetti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele, kohtulahendite registrile, Riigikogu veebilehele ja õiguskantsleri veebilehele.“.

Riigikohus on põhiseaduslikkuse järelevalve korras tunnistanud 15.02.2023 otsusega nr 3-18- 477 ja 17.06.2026 otsusega nr 5-26-16 normi põhiseadusevastaseks ja kehtetuks osas, milles see välistab kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu Riigikohtu veebilehe osale, millel ei avalikustata Riigikohtu lahendeid, Ametlike Teadaannete võrguväljaande, Justiitsministeeriumi, Maksu- ja Tolliameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti teabevärava veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas.

VangS § 31¹ lg 1: „Kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada internetti, välja arvatud turvalise tehnilise võimekuse olemasolu korral ja järelevalve all, vanglateenistuse poolt selleks kohandatud seadmetes lubatud veebilehele juurdepääsuks ning kinnipeetavale vajaliku teenuse või muu käesoleva seaduse eesmärkidega kooskõlas oleva internetilahenduse kasutamiseks.“.

VangS § 31¹ lg 2: Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud veebilehtede loetelu ja interneti kaudu kinnipeetavale võimaldatavate vajalike teenuste ning internetilahenduste kasutamise tingimused, korra ja turvanõuded kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

VsKE § 52¹ lg 1 (17.08.2026 jõustunud ja vaidlustatud redaktsioonis) on sõnastatud järgmiselt:

(1) Kinnipeetaval on õigus turvaliselt kohandatud vangla seadme (edaspidi käesolevas peatükis seade) kaudu juurde pääseda järgmistele veebilehtedele:

- 1) Eesti ja Euroopa Liidu ametlike õigusaktide andmebaaside veebilehed;
- 2) Eesti, Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Liidu kohtulahendite veebilehed;
- 3) Riigikogu veebileht;
- 4) Riigikohtu veebileht;
- 5) õiguskantsleri veebileht;
- 6) Ametlike Teadaannete veebileht;
- 7) tõlkerakenduse veebileht;
- 8) Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaali tekstiosa;
- 9) [RT I, 14.08.2026, 1 - jõust. 18.10.2026]
- 10) [RT I, 14.08.2026, 1 - jõust. 18.10.2026]
- 11) [RT I, 14.08.2026, 1 - jõust. 18.10.2026]
- 12) [RT I, 14.08.2026, 1 - jõust. 18.10.2026]
- 13) Rootsi avalik-õigusliku ringhäälingu Sveriges Television (SVT) uudisteportaal.

Riigikohus on põhiseaduslikkuse järelevalve korras tunnistanud 17.06.2026 otsusega nr 5-26- 16 normid põhiseadusevastaseks ja kehtetuks osas, milles need välistavad kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu JDM-i, Maksu- ja Tolliameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti teabevärava veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas.

Riigikohus on lisaks tunnistanud 17.06.2026 otsusega põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks VangS § 31¹ lg-d 1 ja 2 tervikuna, lükates otsuse jõustumise selles osas edasi kuue kuu võrra (otsus jõusub 17.12.2026).

Vaidlustatud normid ei nimeta vahistatule ega kinnipeetavale lubatud veebilehtede hulgas maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehte. Samuti ei sisalda kõnealuseid veebilehti 18.10.2026 jõustunud VsKE § 52¹ lg 1 p-d 9–12, millega lisati loetellu Riigikohtu 17.06.2026 otsuses (psjv asjas nr 5-26-16) käsitletud veebilehed.

VsKE § 52¹ lg 2 kohaselt on kinnipeetaval keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist. Küll aga võib VsKE § 52² lg 1 järgi turvalise tehnilise võimekuse olemasolu korral vanglateenistus võimaldada interneti kaudu kinnipeetaval seadmes:

- 1) kasutada kinnipeetavale kohandatud e-toimiku süsteemi; 2) esitada vanglale pöördumisi;
- 3) suhelda lähedasega VangS §-s 23 lõikes 1 nimetatud eesmärgil (VangS § 23 lg 1 kohaselt on kinnipeetava vanglavälise suhtlemise eesmärgiks soodustada kinnipeetava kontakte

perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinnipeetava sotsiaalsete sidemete katkemist); 4) tutvuda tema kohta vangiregistrisse ja kinnipeetavate rahaliste vahendite arvestussüsteemi kogutud teabega, välja arvatud teave, mille kohta kehtib õiguskaitse tulenev juurdepääsupiirang; 5) teha sisseoste veebilahenduse kaudu.

2. Õiguskomisjon tutvus Tallinna Ringkonnakohtu 02.10.26 lahendiga asjas nr 3-23-2107, arutas vaidlustatud sätete põhiseaduspärasust 26.10.26.a. istungil ning leidis järgmist:

2.1. Tegemist on konkreetse normikontrolliga, mistõttu tuleb esmalt võtta seisukoht vaidlustatud normide asjassepuutuvuse küsimuses.

Norm on asjassepuutuv kui seda tuleb asja lahendamisel kohaldada ja seejuures on norm asja lahendamise seisukohalt ka otsustava tähtsusega, st normi põhiseadusevastasuse korral peaks kohus otsustama teisiti kui normi põhiseaduspärasuse korral (RKPKJ 31.01.2025, 5-24-30, p 23). Igat õiguskorras kehtivat sätet ei tule asjas kohaldada ja samas kõik sätted, mida asja lahendamisel tuleb kohaldada, ei pruugi olla otsustava tähtsusega ega seetõttu ka asjassepuutuvad.

Sarnaselt varem kehtinud VangS v.r § 31¹ esimesele lausele sätestab ka praegu kehtiva VangS § 31¹ lõige 1 vanglates üldise interneti kasutamise keelu. Vanglas interneti kasutamine on lubatud üksnes nendele veebilehtedele juurdepääsuks ning sellise teenuse ja internetilahenduse kasutamiseks, mis mahuvad VangS § 31¹ lõike 2 alusel kehtestatud VSkE § 52¹ lõikes 1 ja § 52² lõikes 1 sätestatud erandite alla.

Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehed ei ole VSkE § 52¹ lõikes 1 ja § 52² lõikes 1 sätestatud eranditega hõlmatud. Seega välistavad ka praegu kehtivad VangS § 31¹ lõige 1 ning VSkE § 52¹ lõige 1 ja § 52² lõige 1 kinnipeetavate ligipääsu nimetatud veebilehtedele.

Seetõttu kohus ei saaks VangS § 31¹ lõike 1 ning VSkE § 52¹ lõike 1 ja § 52² lõike 1 põhiseaduspärasuse korral kaebaja kohustamiskaebust nende veebilehtede ja teenuste osas rahuldada. Küll aga oleks võimalik kaebaja kohustamisnõude rahuldamine siis, kui VangS § 31¹ lõikest 1 ning VSkE § 52¹ lõikest 1 ja § 52² lõikest 1 tulenev keeld interneti kasutamiseks oleks osas, milles see ei võimalda kinnipeetavatele juurdepääsu maa-, haldus- ja ringkonnakohtute veebilehtedele, põhiseadusvastane.

Eeltoodust tulenevalt leiab õiguskomisjon, et käesolevas asjas vaidlustatud VangS sätted kohaldamata jäetud osas ja nende alusel antud justiitsministri määruse kohaldamata jäetud sätted on käesolevas asjas asjassepuutuvad, sest kõnealuste sätete põhiseaduspärasus on asja sisulisel lahendamisel otsustava tähendusega.

2.2. Vaidlustatud sätted piiravad või piiravad interneti vahendusel ligipääsu üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele, mis riivab PS § 44 lg-s 1 sätestatud igaühe põhiõigust vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni teabe saamise viisi kaudu. Tegemist on seadusereservatsioonita põhiõigusega, mille puhul piirangud peavad olema õigustatavad teiste põhiõiguste või põhiseaduslike väärtustega (vt Riigikohtu üldkogu 17.03.2003 otsus nr 3-1-3-10-02, p 28; 28.04.2004 määrus nr 3-3-1-69-03, p 28; 02.06.2008 otsus nr 3-4-1-19-07, p 23). Praegusel juhul on selliseks põhiseaduslikuks väärtuseks ja ühtlasi ka piirangu legitiimseks eesmärgiks ühiskonna turvalisuse (sh vangla julgeoleku) tagamine ning õiguskorra kaitse. Kitsamas mõttes on piirangu eesmärk tagada, et kinnipeetav ei paneks vanglas viibimise ajal toime uut kuritegu ega kahjustaks kriminaalmenetlust.

2.3. Proportsionaalsus on PS §-s 11 sätestatud õiguse üldtunnustatud printsiip, mille järgi õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse kontroll toimub kolme kriteeriumi alusel:

2.3.1. sobivus

Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest. Abinõu on sobiv siis, kui aitab eesmärgi saavutamisele kaasa, soodustab seda. Seetõttu tuleb abinõu sobivust hinnates küsida, kas abinõu aitab kaasa eesmärgi saavutamisele või ei sobi selleks üldse.

Oleme seisukohal, et interneti kasutamise piirang on sobiv abinõu vanglavälise keelatud suhtluse takistamiseks (julgeoleku tagamiseks), samuti kriminaalmenetluse lubamatu mõjutamise vältimise eesmärgi saavutamiseks. Piirang aitab samuti välistada internetist sellise teabe hankimist, mis võib ohustada vangla julgeolekut ja ühiskonna turvalisust väljaspool vanglat.

2.3.2. vajalikkus

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, sealjuures isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene.

Seega on abinõu mittevajalik vaid siis, kui on olemas vähemalt üks teine abinõu, mille rakendamisel läheb vähemalt ühel asjaosalisel (abinõu adressaadil) paremini ja samas mitte kellelgi halvemini.

Käesolevas asjas on piirang vajalik, sest ühegi isikut vähem koormava abinõuga ei ole sama efektiivne tulemus saavutatav. Ühegi avalikuks kasutuseks loodud veebilehe puhul pole võimalik ei tehniliste lahendustega ega järjepideva kontrolliga täielikult tagada, et lubamatut suhtlust ja teabe hankimist veebilehe vahendusel ei toimuks. Seega ei ole eesmärgi saavutamiseks teist sama tõhusat abinõu kui veebilehele juurdepääsu keelamine. Samuti ei ole teist sama efektiivset meetod avaliku raha kasutamise seisukohalt. Veebilehel suhtlusvõimaluste piiramine sh veebilehe esmane audit ja seadistamine ning hilisem järelevalve oleks kulukam, kui seda on veebilehele ligipääsu täielik keelamine. Kulukam oleks see ka sama teabe muul viisil küsimisega, kuna kaasneksid samuti tööjõu- ja materjalikulud jms. Kulud kaasneksid ka sellega, kui isik peaks soovitud veebilehele ligipääsuks esitama taotluse ning vanglateenistus otsustaks ligipääsu üle kaalutlusõiguse alusel (vt ka Riigikohtu 17.06.2026 otsuse nr 5-26-16, p 74).

2.3.3. mõõdukus

Abinõu on mõõdukas, kui sellega taotletav eesmärk kaalub üles põhiõiguse riive.

Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.

Käesolevas asjas abinõu mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda ühelt poolt PS § 44 lg-sse 1 sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt vaidlustatud sätete eesmärkide kaalukust. Teabe saamise põhiõigusesse sekkumine on käesoleva vaidlusesemega osaliselt kattuva ja seetõttu sisult sarnase Riigikohtu 17.06.2026 otsuse nr 5-26-16, p 76 kohaselt intensiivne. Sama otsuse p-s 82 leidis Riigikohus, et kuigi riive eesmärgid on tõsised, ei kaalu need üles kinnipeetava PS § 44 lg-st 1 tuleneva põhiõiguse riivet. Tähendab, et tegemist ei ole mõõduka riivega.

Kuigi õiguskomisjon on varem asunud seisukohale, et kuna riive puudutab ainult interneti vahendusel üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni levikut ja mitte muid infoleviku võimalusi, siis ei ole tegemist intensiivse põhiõigusesse sekkumisega, ei soovi me selles küsimuses konkureerida Riigikohtu hinnanguga, mis meil täna teada on.

3. Kokkuvõtteks ja Riigikohtu 17.06.2026 otsuse nr 5-26-16 p-s 82 öeldut arvestades mööname, et käesolevas asjas vaidlustatud sätted võivad mõõdukuse kriteeriumi kohaselt olla ebaproportsionaalsed ja seetõttu vastuolus PS § 44 lõikes 1 sätestatuga.

Me ei näe, et kohtute veebilehed sisaldaksid valitsusasutuste veebilehtedega võrreldes suuremaid või oluliselt erinevaid turvariske ja seetõttu peaks seadusest tulenevad piirangud meie hinnangul olema nii valitsusasutuste kui kohtute veebilehtede puhul ühetaolised.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Madis Timpson

esimees

Linnar Liivamägi

631 6457 Linnar.liivamagi@riigikogu.ee